

Відновлення польської державності. Друга Річ Посполита. Юзеф Пілсудський. Чехословацька республіка. Томаш Масарик.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Матеріал уроку

Урок 18. Відновлення польської державності. Становлення Другої Речі Посполитої.

Головна думка

Польська державність була відновлена наприкінці Першої світової війни. У 1918–1921 рр. Польща одночасно формувала органи влади, визначала кордони й вела війни. У 1920-х роках парламентська демократія поступово поступилася авторитарному режиму Юзефа Пілсудського — «санації».

1. Відновлення незалежності

- **10 листопада 1918 р.** Юзеф Пілсудський повернувся до Варшави після звільнення з німецької в'язниці.
- **11 листопада 1918 р.** Регентська рада передала Пілсудському військову владу, а через три дні — цивільну.
- **18 листопада 1918 р.** сформовано уряд Єнджея Морачевського.
- У січні 1919 р. відбулися вибори до Установчого сейму; в лютому ухвалено «малу конституцію».

2. Боротьба за кордони

Напрям	Подія	Наслідок
Східна Галичина	Польсько-українська війна, листопад 1918 — липень 1919 р.	Польські війська окупували Східну Галичину; УГА відступила за Збруч.
Німецький напрям	Плебісцити й повстання у Сілезії	Частина Верхньої Сілезії відійшла Польщі; Ґданськ став «вільним містом».
Східний кордон	Польсько-більшовицька війна 1920 р.	Після битви під Варшавою укладено перемир'я, а 18 березня 1921 р. — Ризький мир.
Віленщина	Захоплення Віленської області в 1920 р.	До 1923 р. територія Польщі фактично сформувалась.

Схема: польсько-більшовицька війна 1920 р.

Варшавський договір Польщі й УНР → спільний наступ → 7 травня 1920 р. вступ до Києва → контрнаступ Червоної армії → загроза Варшаві → **15 серпня 1920 р. польський контрнаступ** → перемир'я → **Ризький мир 18 березня 1921 р.**

3. Конституція 1921 р. і політичне життя

Березнева Конституція 1921 р. установила парламентсько-демократичний лад. У країні змагалися праві й центристські сили, зокрема ендеки, та прихильники Пілсудського. Політична нестабільність і економічні труднощі створили передумови для посилення авторитарних тенденцій.

4. Переворот 1926 р. і режим «санації»

- **12–14 травня 1926 р.** війська прихильників Пілсудського виступили на Варшаву; президент і уряд склали повноваження.
- Пілсудський зосередив фактичний контроль над армією та політичною системою, хоча формальні державні інститути зберігалися.
- Режим дістав назву **«санація»** — «оздоровлення». Він спирався на централізацію, військову силу й обмеження опозиції.
- У 1935 р. нова Конституція зміцнила авторитарний характер держави.

5. Національне питання

Польща була багатонаціональною державою. За даними підручника, поляки становили 69 % населення, українці — 14 %, євреї — 8 %, білоруси — 4 %, німці — 3 %, литовці — 1 %. Особливо гострим було українське питання. У вересні–жовтні 1930 р. на західноукраїнських землях армія й поліція провели репресивні акції проти українського населення, спрямовані на придушення національного руху.

Опорні дати

Дата	Подія
11 листопада 1918 р.	Передача Пілсудському військової влади; відновлення польської державності.
1919 р.	Вибори до Установчого сейму; польсько-українська війна.
1920 р.	Польсько-більшовицька війна; битва під Варшавою.
18 березня 1921 р.	Ризький мирний договір.
березень 1921 р.	Конституція Польської Республіки.
12–14 травня 1926 р.	Державний переворот Пілсудського.
1935 р.	Нова Конституція, зміцнення авторитарного режиму.

Словник термінів

- **Річ Посполита** — історична назва польсько-литовської держави; міжвоєнну Польщу називають Другою Річчю Посполитою.
- **Лінія Керзона** — рекомендована Антантою в 1919 р. лінія східного кордону Польщі.
- **Санація** — авторитарний режим доби Пілсудського, що проголошував «оздоровлення» держави й суспільства.
- **Сейм** — парламентський представницький орган Польщі.

Картографічний орієнтир

На карті Центрально-Східної Європи знайдіть Польщу, Варшаву, Гданськ, Верхню Сілезію, Східну Галичину, Західну Волинь, Віленську область і приблизний напрям «лінії Керзона». Простежте напрям спільного польсько-українського наступу на Київ і контрнаступу Червоної армії до Варшави.

Підсумок

Відновлена Польща постала як багатонаціональна держава зі складними кордонами. Війни 1918–1921 рр. і внутрішня нестабільність сформували політичне середовище, у якому після перевороту 1926 р. утвердився авторитарний режим «санації».